

Андрэй ДЗІЧЭНКА:

«Раней як агню баяўся пісаць ад першай асобы»

Фота Сяргея Нікановіча

Перамога ў літаратурным конкурсе, атрыманне прэміі можа стаць выдатным стартап для літаратара, а таксама паспрыяць больш шырокай вядомасці яго імя. Наш сённяшні суразмоўнік у літаратуры працуе досыць даўно, але, бадай, толькі летась і сёлета яго імя пачало ўсё часцей з'яўляцца на старонкай айчынных СМІ. Знаёмцеся: празаік Андрэй ДЗІЧЭНКА.

— *Летась твая кніга апавяданняў стала шорт-лістарам прэміі «Дэбют», ты сам перамог з адным з апавяданняў у конкурсе «Звязды». Што значаць гэтыя перамогі?*

— Напэўна, пашырэнне меж беларускай літаратуры. У культурным асяроддзі яшчэ даўным-даўно склалася адчуванне, што літаратурныя прэміі атрымліваюць толькі пісьменнікі, груба кажучы, з «тусоўкі». Аднак цяпер усё інакш. Ні я, ні Садоўскі, ні Горват — іншыя шорт-лістары «Дэбюту» — да тусовак не належаць. Відавочна, што мы трое — абсалютна розныя. Больш за тое — зусім адзін аднаму супрацьлеглыя. І ўва мне крыецца надзея, што ўсё гэта ў выніку ператворыцца ў нешта глабальнае і эксперыментальнае.

Хочацца ўбачыць дыялог, у якім не будзе аніякіх межаў. Хочацца нейкіх больш шырокіх эксперыментаў. Хочацца, каб беларуская літаратура згубілася ў географіі і стала чымсьці звышчалавечым. Упэўнены, што мы ўсе гэтага хочам аднолькава моцна. Перш-наперш запоўніць культурныя нішы, а потым адправіцца ў агрэсіўны экспарт, калі можна так сказаць. Бо працэс ёсць і тут. Цікава, як ён выглядае, калі на яго глядзяць іншыя вачыма. Напрыклад, еўрапейцаў або азіатаў.

«Я паважаю кожнага чытача і сам такі ж самы чытач.

Напэўна, больш чытач, чым пісьменнік. Радуе, што падчас гутарак атрымліваецца знайсці агульную мову, нейкія агульныя інтарэсы».

Што датычыцца конкурсу апавяданняў «Звязды», то ў гэтым крыецца заклік больш увагі звяртаць на друкаванае слова. Інтэрнэт, гэта, вядома ж, вельмі добра. Але ён ніколі не будзе мець той сілы, якую мае газета са стагадовай гісторыяй. Быць датычным да выдання, праз якое прайшлі сотні культурных людзей, вялікі гонар. Дзякуючы гэтаму ты цалкам заслужана можаш

адчуць сябе часткай культурнага працэсу, а не яго пустэльнікам.

— *Ведаю, што ўжо гатовая новая кніга. Чым яна адрозніваецца ад папярэдняга зборніка апавяданняў «Сонечны чалавек»?*

— «Сонечны чалавек» пазбаўлены прысутнасці маёй асобы ў тэкстах. Гэта значыць там усё старонняе, якое з маім жыццём ніяк не перасякаецца. Новая кніга — «Ядро матэрыі» будзе куды больш патаемнай. І гэта наогул першая праца, якая будзе пісацца ад першай асобы. Раней баяўся гэтага як агню. Цяпер, напэўна, прыйшоў час выкарыстоўваць гэтую стылістыку. Што датычыцца сюжэта, то магу толькі сказаць, што ён будзе пра эпідэмію СНІДу ў маленькім беларускім мястэчку. «Сонечны чалавек» складзены цалкам з маленькіх апавяданняў. Тут фармат будзе яшчэ больш мініяцюрны. Сотні маленькіх фрагментаў павінны будаваць стварыць атмасферу. Але зноў жа, гэта я так бачу. Як убачаць астатнія, стане зразумела потым. Другая аповесць у кнізе яшчэ больш складаная. Калі ў «Ядра» яшчэ будзе нейкі сюжэт, то ў аповесці «О.» я вырашыў завязаць з сюжэтам. Тут прамы ўплыў Бэкета. У апошні час толькі і раблю, што чытаю яго тэксты.

— *Усе гэтыя дыпламы-перамогі нейкім чынам паўплывалі*

на тваю творчасць? Ты стаў больш вядомым?

— Гэта так, такое ёсць. Але яны хутчэй дапамагаюць паверыць навакольным людзям, што я не проста шалёны юнак, а чалавек, які любіць літаратуру і хоча ёй займацца. Не скажу, што гэта атрымліваецца ў мяне добра. Тут як з задумкай карціны і самой карцінай. Не заўсёды атрымліваецца адлюстраваць тое, што ты бачыш у асабістых глыбінях. Ну і яшчэ ўсе гэтыя ўзнагароды вельмі радуюць маіх бацькоў. А калі казаць увогуле, то ў мяне няма такога фетыша, каб збіраць граматы.

«Хочацца ўбачыць дыялог, у якім не будзе аніякіх меж.

Хочацца нейкіх больш шырокіх эксперыментаў.

Хочацца, каб беларуская літаратура згубілася ў географіі і стала чымсьці звышчалавечым».

— *Ты зараз удзельнічаеш у прэзентацыях у розных гарадах краіны. Як несталічная публіка успрымае твае творы?*

— У цэлым добра. Таму што я паважаю кожнага чытача і сам такі ж самы чытач. Напэўна, больш

чытач, чым пісьменнік. Радуе, што падчас гутарак атрымліваецца знайсці агульную мову, нейкія агульныя інтарэсы. Ды і што тут казаць, я ж сам чалавек, па сутнасці, з глыбіні. Нягледзячы на тое, што я нарадзіўся ў Калінінградзе і мая сям'я цалкам з Калінінграда аж да бабуль і дзядуль, я значную частку жыцця пражыў у Вілейцы. Каму, як не мне, разумець тых, хто жыве ў такіх жа мястэчках? Калі прыязджаю ў лубы маленькі беларускі горад, мне здаецца, пра яго жыццё я ведаю больш, чым пра сваё.

— *Над чым цяпер працуеш і якія творчыя задумкі маеш?*

— Зараз трохі стаміўся ад тэкстаў і планую ўсе сілы кінуць на музыку. Калі кажу пра музыку, маю на ўвазе два гурты — Deproverst ды Travn. У адным я займаюся ўсім і запрашаю працаваць іншых музыкаў. У другім я іграю з вельмі таленавітымі хлопцамі на бас-гітары. Сам жанр Deproverst я вызначаю як no wave industrial. Што датычыцца Travn, то гэта панк у самым шырокім сэнсе.

Марына ВЕСЯЛУХА.
vesialuha@zviazda.by

■ Кантрамарка

Беларуская драматургія: ШКЛЯНКА НАПАЛЛОВУ ПОЎНАЯ

«Гэта мая першая п'еса, дзе ніхто не памёр напрыканцы!» — аджартоўваецца падчас абмеркавання тэксту «Москаў Дрымін» драматург Віталь КАРАЛЁЎ. II Конкурс-фестываль сучаснай беларускай драматургіі WriteBox сапраўды выявіў змены ў драматургічным працэсе і абзначыў яго асноўныя тэндэнцыі.

Сучасная беларуская драматургія даўно стала брэндам постсавецкай прасторы. Без нашых імёнаў сёння не абыходзіцца, бадай, ніводзін шорт-ліст флагманскіх фестываляў ды конкурсаў — «Любімаўка», «Еўразія», «Рэмарка»... Аднак на радзіме аўтары п'ес адчуваюць адносна абдзеленасць увагай. Тэатразнаўца Вікторыя Белякова паспрабавала паўплываць на сітуацыю і стварыла ў беларускай тэатральнай прасторы яшчэ адзін пункт фокусу ўвагі на айчынныя п'есы — Конкурс-фестываль сучаснай беларускай драматургіі WriteBox. Сёлета фестываль прайшоў другі раз. Пра цікавасць да яго сведчыць колькасць дасланных п'ес. У трох намінацыях («Новая п'еса», «Вяртанне», «Тутэйшыя») за права трапіць у шорт-ліст ды праграму чытак WriteBox

змагаліся 42 п'есы. З 18 па 21 мая ў тэатральнай зале Нацыянальнага цэнтру сучасных мастацтваў прачыталі дзясятку найлепшых.

Магістральнай тэмай сёлета фестываля стала эміграцыя. Перад значнай колькасцю дзеючых асоб паўставалі пытанні: ці там я жыву, дзе трэба, мо ў іншым месцы будзе лепш? Пошукі адказаў вымушалі з'язджаць і вяртацца. Герой п'есы Віталь Каралёва «Москаў Дрымін» Вадзім выпраўляецца ў Маскву працаваць экскурсаводам, але вяртаецца ў Мінск і дасягае ўсяго, чаго хоча, тут. Бо ўпэўніваецца: географічнае становішча не так ужо моцна ўплывае на поспех і самарэалізацыю. У п'есе Андрэя Іванова «З вучылішча» («С учылішча») выкладчык філасофіі ў ПТВ

Сярожа так марыць зарабіць грошай і з'ехаць падалей ад «біямасы», якая яго атуляе, што б'ецца аб заклад: пазбаўці цнатлівасці адну са сваіх навучэнцаў. Максім Даско сцягае ў будучыню і ператварае Беларусь у загадкавую тэрыторыю Лабрум, куды вяртаецца Крыстаў Раўх, а ў мінулым Леанід Шаблюўскі...

Сёлета конкурс зрабіў больш заўважнымі і драматургічнымі пошукі формы. Той жа «Лабрум» Максіма Даско кідае выклік рэжысёрам сваім аб'ёмам — крыху менш за 200 вордаўскіх старонак. А яшчэ фантастычнай умоўнасцю і спалучэннем дыялогаў, дзённіка і візуальнага шэрагу з фотаздымкаў. Аляксея Макейчык стварыў сваю п'есу «Галасы» з шасці маналогаў. Выбраная форма прымусіла журы паспрача-

ца: ці стае п'есе цэласнасці, завершанасці і ці не зашмат прасторы пакідае драматург рэжысёру.

Яшчэ адной заўважнай тэндэнцыяй стала пазітыўнае мысленне, не ўласцівае новай драме нулявых. Напрыклад, драматургі менш канцэнтруюцца на маргінальных героях і прадстаўляюць іх глядачу ў іншым ракурсе. Гісторыя мігрантаў — гэта ўжо не слынная «Вайна малдаван за кардонную каробку» — спектакль маскоўскага «Тэатра.doc» паводле п'есы расійскага драматурга Аляксандра Радзівонава. Дакументальная гісторыя Вольгі Прусак, якая і стала асновай п'есы «Сіртакі», у пэўнай ступені бесканфліктная ды зіхціць мультинацыянальнасцю, як фантам «Сяброўства народаў» на ВДНГ

у сонечны дзень. «Сіртакі» дазваляе пабачыць свет вачыма дзяўчыны, што працуе рэстаўрацыяй лялькай у маскоўскім рэстаране ў акружэнні прадстаўнікоў розных нацыянальнасцяў. Ці, напрыклад, маналогі-псеўдавербацымы Аляксея Макейчыка. Вострасацыяльнасць сыходзіць у п'есе «Галасы» на другі план, драматург найперш выяўляе экзистэнцыяльныя перажыванні герояў. Шэсць маналогаў яднае агульны канцэпт — кожны з іх прысвечаны базаваму чалавечаму пачуццю: слых, абаняне і г. д. Аднак гісторыі пра нявестку-вегетарыянку, што паказвае дзеду адфаташопленае фота ўнучкі з зоркамі на вачах (каб не сурочылі), ці пра мужчыну, які быў зняволены за забойства прыяцеля, што абразіў яго жонку, а пас-

ля турмы завёў палюбоўніцу, — гэта яшчэ і гісторыі пра пекла перфекцыяніста, тых дробязі і акалічнасці жыцця, якія не дазваляюць адчуваць сябе шчаслівым. Пяць такіх гісторый, а потым кантрапунктам шостая пра чалавек, які знайшоў ласіныя рогі і не знайшоў перашкод для шчасця.

Адна з галоўных мэт падобных фестываляў — зацікавіць прафесійную публіку новымі тэкстамі. Але прафесійных лаўцоў тэкстаў (рэжысёраў, прадзюсараў, менеджараў), што шукаюць новую п'есу для пастаноўкі, у зале можна было пералічыць на пальцах. Дый пэўная ізаляванасць — праблема не выключна фестываляў WriteBox, а ўсёй беларускай тэатральнай прасторы. З іншай задачай, тэарэтычнай, WriteBox справіўся больш паспяхова: праграма чытак дазволіла асэнсаваць становішча сучаснай драматургіі адносна агульнамастацкіх каардынат. Такім чынам, мы па-ранейшаму застаёмся ў рэчышчы постдакументалізму, які сцвярджае самы розны сінтэз мастацкага і рэальнага ў творах. Але вострасацыяльнасць паступова змяняюць экзистэнцыяльныя праблемы. І нашае жыццё ўсё часцей паўстае ў п'есах куды больш пазітыўным, чым колькі гадоў таму.

Алена МАЛЬЧЭўСКАЯ

Фота Ігара Чышчэні